

***SENSUS FIDEI* I SYNODALNOŚĆ W ŻYCIU I MISJI KOŚCIOŁA**

***SENSUS FIDEI* AND SYNODALITY IN THE LIFE AND MISSION OF THE CHURCH**

Ks. prof. dr hab. Józef Krzywda CM

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Polska
e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>

Abstrakt

Artykuł podejmuje refleksję nad dwoma istotnymi kategoriami teologicznymi – *sensus fidei* i synodalnością – w kontekście ich znaczenia dla życia i misji Kościoła. Autor analizuje te pojęcia w świetle dokumentów Międzynarodowej Komisji Teologicznej oraz nauczania papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. *Sensus fidei* wiernych ukazany jest jako nadprzyrodzony zmysł wiary, umożliwiający rozeznawanie prawdy Ewangelii i wyrażający prorockie uczestnictwo Ludu Bożego w misji Kościoła. Synodalność z kolei przedstawiona jest jako sposób istnienia i działania Kościoła, który realizuje się w komunii, uczestnictwie i współodpowiedzialności wszystkich jego członków. Artykuł wskazuje na konstytutywny związek między synodalnością a kolegalnością biskupów, która stanowi szczególną formę urzeczywistniania synodalności. Autor akcentuje potrzebę pogłębionej refleksji teologicznej i wskazań pastoralnych, które umożliwią skuteczniejsze wcielenie tych rzeczywistości w życie Kościoła współczesnego.

Słowa kluczowe: *sensus fidei*, synodalność, kolegalność biskupów, misja Kościoła, Międzynarodowa Komisja Teologiczna

Abstract

The article reflects on two important theological categories – *sensus fidei* and synodality – in the context of their relevance to the life and mission of the Church. The author analyzes these concepts in the light of the documents of the International Theological Commission and the teaching of Popes John Paul II, Benedict XVI and Francis. The *sensus fidei* of the faithful is portrayed as a supernatural sense of faith, enabling the discernment of the truth of the Gospel and expressing the prophetic participation of the People of God in the mission of the Church. Synodality,

in turn, is presented as the Church's mode of existence and action, which is realized in the communion, participation and co-responsibility of all its members. The article points out the constitutive connection between synodality and the collegiality of the bishops, which is a special form of realizing synodality. The author emphasizes the need for in-depth theological reflection and pastoral indications for a more effective incarnation of these realities in the life of the contemporary Church.

Keywords: *sensus fidei*, synodality, collegiality of bishops, mission of the Church, International Theological Commission

Wprowadzenie

Misja Kościoła, czyli jego działalność nauczycielska, uświęcająca i pasterska, skierowana jest – jako Dobra Nowina – do wszystkich narodów, co w sposób uroczysty zawarł Chrystus w swym mandacie, danym swoim uczniom – Apostołom, tuż przed swym powrotem do swego Ojca (Mt 28,16-20; Mk 16,15-18; Łk 24,44-49; Dz 1,5-8)¹. Uczestnikami tej misji, stają się następnie (dzięki sukcesji apostoelskiej) ich następcy w ich urzędzie² oraz we właściwym im zakresie, pozostali wierni świeccy Kościoła, będący również uczestnikami potrójnej misji Chrystusa: kapłańskiej, prorockiej i królewskiej. W ramach tego uczestnictwa, doniosłą rolę – posługę, pełnią także różne instytucje, spośród których na szczególną uwagę zasługuje Międzynarodowa Komisja Teologiczna, która wśród wielu innych działań, wznowiła – stosunkowo świeżej daty – badania nad istotnymi w Kościele, rzeczywistościami: *sensus fidei* i synodalnością, do których odnosi się refleksja obecnego artykułu [Krzywdą 2015a, 108].

Mając na względzie chronologię opublikowania obu „kwestii”, jako pierwsza, zostaje opracowana rzeczywistość *sensus fidei*, a następnie synodalność³. W odniesieniu do *sensus fidei* należy odnotować, że jego autorzy już w pierwszym zdaniu dokumentu podkreślili potrzebę wznowienia badań, podając

¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de divina revelatione *Dei Verbum* (18.11.1966), AAS 58 (1966), s. 817-35; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 350-62, nr 7.

² Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-71; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, s. 104-63, nr 18.

³ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków 2015.

następującą informację: „W latach 2009-2014 Międzynarodowa Komisja Teologiczna badała naturę *sensus fidei* i jego miejsce w życiu Kościoła”⁴. Po przedstawieniu listy członków podkomisji⁵, miejsca pracy: Rzym i czasu spotkań: lata 2011-2014, jak zaznaczono: „Tekst „*Sensus fidei*” w życiu Kościoła został zatwierdzony *in forma specifica*⁶, przez większość członków w pisemnym głosowaniu, a następnie przedłożony przewodniczącemu komisji, kardynałowi Gerhardowi L. Müllerowi, prefektowi Kongregacji Nauki Wiary, który wydał zezwolenie na publikację”⁷.

1. Pogłębione znaczenie *sensus fidei* w Kościele

Opisując wartość i znaczenie *sensus fidei* w Kościele, można – jak się wydaje – podnieść nasuwające się kwestie: po pierwsze, jaka jest natura *sensus fidei* oraz to, czy jest ona podstawową rzeczywistością w Kościele? Jeśli tak, to jawi się kolejne pytanie: czy zachodzi istotny związek między *sensus fidei* a synodalnością, czy raczej obie rzeczywistości stanowią odrębne, autonomiczne wymiary? Tego rodzaju pytania usprawiedliwia – jak się wydaje – Wprowadzenie do dokumentu *SYNODALNOŚĆ w życiu i misji Kościoła*, zatytułowane: *Kairós synodalności*⁸, które otwiera zdanie papieża Franciszka: „Droga synodalności jest tą, której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia”⁹. Przy czym – jak sugeruje znana Kościołowi intencja – papież Franciszek dał tu wyraz życzeniu, jakie Jan Paweł II wypowiedział w zakończeniu do swego listu apostołskiego *Novo millennio ineunte*, odwołując się do słów Chrystusa, skierowanych do świętego Piotra: „DUC IN ALTUM! Idźmy naprzód z nadzieją!”¹⁰; dodając: „Nowe tysiąclecie otwiera się przed Kościołem niby rozległy ocean, na który

⁴ Tamże, s. 5.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże. Tu następuje wyjaśnienie znaczenia użytej formuły: *Aprobatio in forma specifica* – jest interwencją nadzwyczajną, która zmienia charakter prawny decyzji, ponieważ papież czyni proces swoim własnym; sprawa w ten sposób uzyskuje wyższość prawną; staje się przez to zatwierdzenie niejako aktem, który sam papież podejmuje, nawet jeśli jest to zewnętrzna forma, pozostaje aktem organu Kurii Rzymskiej.

⁷ Tamże, s. 6.

⁸ Tamże, s. 7.

⁹ Tamże.

¹⁰ Ioannes Paulus PP. II, *Epistula apostolica Episcopis clero fidelibus Magni Iubilaei anni MM sub exitum Novo millennio ineunte* (06.01.2001), AAS 93 (2001), s. 266-309; tekst polski: Jan Paweł II, *List apostołski Novo millennio ineunte do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków 2001, s. 53.

mamy wypłynąć, licząc na pomoc Chrystusa [...] Syn Boży, który z miłości do człowieka przyszedł na świat dwa tysiące lat temu, także dzisiaj prowadzi swoje dzieło: musimy mieć przenikliwy wzrok, aby je dostrzec, a nade wszystko wielkie serce, abyśmy sami stawali się jego narzędziami¹¹. Warto następnie zauważyć, że to prorocze wezwanie Jana Pawła II, wyrażone łagodnie, acz *imperatywnie*: „Idźmy naprzód z nadzieją”, znalazło także swój refleks w encyklice papieża Benedykta XVI *Spe salvi*, szczególnie w słowach: „Wiara jest nadzieją”, wyjaśniając: „[...] wiara i „nadzieja” wydają się być używane zamiennie i tak List do Hebrajczyków z „wiarą pełną” ściśle łączy „niewzruszone wyznanie nadziei” (por. 10,22.23). Również gdy Pierwszy List św. Piotra wzywa chrześcijan, by byli zawsze gotowi do dawania odpowiedzi na temat *logosu* – sensu i racji ich nadziei (por. 3,15), „nadzieja” odpowiada „wierze”¹². Stąd jawi się refleksja i pytanie: czy można, mając na uwadze powyższe rozważania Benedykta XVI, wnosić że *sensus fidei* jest swego rodzaju syntezą wiary i nadziei wiernych Kościoła; tym bardziej, gdy uwzględni się następujące jego stwierdzenie: „Kto ma nadzieję, żyje inaczej; zostało mu dane nowe życie”¹³. Stąd powracając do postawionego wyżej pytania: „Jakie jest znaczenie i rola *sensus fidei* w Kościele”? Czy jest pierwszą i podstawową rzeczywistością, podczas gdy synodalność jawiłaby się jako rzeczywistość odrębna i autonomiczna?

Podsumowując, można ostatecznie wnosić, że *sensus fidei* polega na tym, że: „[...] wierni wyczuwają prawdę Ewangelii, co umożliwia im rozpoznawanie doktryny i praktyk chrześcijańskich oraz stwierdzanie ich prawdziwości [...]. Ten nadnaturalny zmysł, nierozzerwalnie połączony jest z darem wiary, który wierni otrzymują we wspólnocie Kościoła, a który umożliwia chrześcijanom wypełnienie ich prorockiego powołania, określamy mianem *sensus fidei*¹⁴.

2. Synodalność w życiu i misji Kościoła

Tytuł rozdziału jest dosłownym powtórzeniem – jak wspomniano – tytułu Międzynarodowej Komisji Teologicznej: *Synodalność w życiu i misji*

¹¹ Tamże, s. 51.

¹² Benedictus PP. XVI, Litterae encyclicae Episcopis presbyteris ac diaconis viris et mulieribus consecratis omnibusque christifidelibus laicis de *Spe Christiana Spe salvi* (30.11.2007), ASS 99 (2007), s. 985-1027; tekst polski: Benedykt XVI, *Encyklika Spe salvi o nadziei chrześcijańskiej*, Pallottinum, Poznań 2007.

¹³ Tamże, s. 8.

¹⁴ Tamże, przyp. 6.

Kościola. Także w tym wypadku, aby dać pełną odpowiedź na jej znaczenie i rolę w Kościele, należy gruntownie poświęcić pełną uwagę zapisu tekstu od nru 2 Wprowadzenia: „Niniejszy dokument ma udzielić kilku użytecznych wskazówek, które pozwolą pogłębić teologiczne znaczenie papieskiego zobowiązania, wraz z wynikającym z tego pewnym ukierunkowaniem duszpasterskim dla misji Kościoła. Dlatego, jak podkreślono „We wprowadzeniu przywołane są niezbędne dane etymologiczne i konceptualne potrzebne do wstępnego wyjaśnienia treści oraz użycia słowa „synodalność”, aby w tym kontekście umiejscowić znaczenie i nowość nauczania, jakie w tym temacie feruje Magisterium Kościoła w następstwie Soboru Watykańskiego II”¹⁵. W związku z powyższym, zgodnie z przyjętą w dokumencie numeracją „trójtytułu”: 2. Komunia, synodalność, kolegialność, pod sygnowanym nr. 6, w którym autorzy stwierdzają: „Chociaż termin i pojęcie synodalności nie znajdują się wyraźnie w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, można powiedzieć, że synodalność sytuuje się w centrum dzieła odnowy promowanego przez sobór”¹⁶. Stąd – nieco dalej, w trzecim akapicie wyjaśniają: „[...] synodalność wskazuje na szczególny *modus vivendi et operandi* Kościoła, Ludu Bożego, drogę, który ukazuje i jednocześnie realizuje w sposób konkretny swoje istnienie jako komunij wtedy, gdy wszyscy jego członkowie pokonują wspólną drogę, gromadzą się jako wspólnota oraz aktywnie uczestniczą w misji ewangelizacyjnej”¹⁷. Po tym stwierdzeniu, pod nr. 7 autorzy dokonują istotnego rozróżnienia między synodalnością całego Ludu Bożego w życiu i misji Kościoła a pojęciem kolegialności, pogłębiając jej teologiczne znaczenie i jej realizacyjne formy¹⁸. Jak się wydaje, po raz pierwszy: ukazując zagadnienie synodalności w relacji do kolegialności, która w istocie sytuuje się w ramach synodalności, stwierdza się, że: „Kolegialność jest więc szczególną formą, w której synodalność eklezjalna przejawia się i realizuje poprzez posługę biskupów na poziomie komunii między Kościołami partykularnymi danego regionu, a także na poziomie komunii między wszystkimi Kościołami w Kościele powszechnym”¹⁹.

¹⁵ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, s. 7-8.

¹⁶ Tamże, s. 11. Wypada zauważyć, że w powyższym stwierdzeniu jawi się swego rodzaju „niekonsekwencja”. Cóż bowiem znaczy stwierdzenie: „Chociaż termin i pojęcie synodalności nie znajdują się [...] wyraźnie w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, można powiedzieć, że synodalność sytuuje się w centrum odnowy [...]”.

¹⁷ Tamże, s. 12.

¹⁸ Tamże, s. 12-13.

¹⁹ Tamże, s. 13.

Passus ten konkluduje zdanie na temat autentycznej synodalności, a mianowicie: „Každy autentyczny przejaw synodalności²⁰ ze swej natury pociąga za sobą sprawowanie kolegialnej posługi biskupów”²¹. Zatem rzecz można, że w Kościele istnieje konstytutywna więź między synodalnością całego Ludu Bożego a Kolegialnością biskupów, która realizuje się w ramach szeroko rozumianej synodalności Kościoła [Górecki 2005, 174-84; Krzywda 2014, 445-56; Tenże 2015b, 191-97; Tenże 2022, 91-103; Sitarz 2005, 333-44].

3. Pasterska misja Kolegium Biskupów w życiu i misji Kościoła

Sformułowany wyżej „autentyczny przejaw synodalności”²², leżący u podstaw kolegialnej posługi biskupów, pozwolił papieżowi Franciszkowi stwierdzić, że synodalność „oferuje nam bardziej adekwatne ramy interpretacyjne do rozumienia posługi hierarchicznej jako takiej i że na podstawie doktryny *sensus fidei fidelium* wszyscy członkowie Kościoła są aktywnymi podmiotami ewangelizacji”²³. „Wynika z tego – wnioskuje autorzy tekstu – że wcielanie Kościoła synodalnego w życie jest warunkiem wstępnym i nieodzownym dla nowego impulsu misyjnego, który ogarnie cały Lud Boży”²⁴. „Co więcej – jak się stwierdza – synodalność znajduje się w centrum ekumenicznego zaangażowania chrześcijan, ponieważ stanowi zaproszenie do wspólnego kroczenia drogą prowadzącą do pełnej komunii [...], w którym uzasadnione różnice mogą znaleźć swoje miejsce w logice wzajemnej wymiany darów w świetle prawdy”²⁵ [Krukowski 2005, 157-74; Krzywda 2008].

Zakończenie

Podsumowując powyższą – nową i złożoną w swym przesłaniu – refleksję na temat rzeczywistej obecności *sensus fidei* i *synodalności* w życiu i misji Kościoła, leżących u podstaw Boskiego mandatu władzy biskupów; by powtórzyć za autorami usankcjonowaną zasadę, zgodnie z którą: „Kolegialność jest więc szczególną formą, w której synodalność eklezjalna przejawia się i realizuje poprzez posługę biskupów na poziomie komunii

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ Tamże, s. 15.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

między Kościołami partykularnymi danego regionu, a także na poziomie komunii między wszystkimi Kościołami w Kościele powszechnym. Każdy autentyczny przejaw synodalności ze swej natury pociąga za sobą sprawowanie kolegalnej posługi biskupów²⁶. Innymi słowy, uwzględniając wszelkie dotychczasowe tradycyjne formy działalności biskupów; afirmując obecność *sensus fidei sensus fidei fidelium, w ramach synodalności*, należy ją: kolegalność biskupów widzieć, jako jej szczególną formę w działalności misyjnej w Kościele i w świecie. Zanim jednak autorzy dokumentu doszli do sformułowanych wyżej wniosków, postanowili odnieść się do Soboru Watykańskiego II, dostrzegając w nim inspirację do refleksji nad na temat *sensus fidei* i synodalności²⁷. W odnośnym tekście znajdujemy, m.in., à propos: następujące interesujące uwagi: „[...] wydaje się, że zapał, aby znaleźć odpowiednią figurę synodalną Kościoła, nawet jeśli jest ona szeroko podzielana i już znalazła pozytywne formy wcielania jej w życie, potrzebuje jasnych zasad teologicznych oraz precyzyjnych wskazówek pastoralnych”²⁸. „Jest zatem – skonstatował papież Franciszek – nowy próg do przekroczenia”²⁹. „[...] synodalność – jak dalej podkreślił – wyraża wyłaniająca się z Ewangelii Jezusa postać Kościoła powołanego dziś do wcielenia się w historię w twórczej wierności Tradycji”³⁰.

PIŚMIENNICTWO

- Górecki, Edward. 2005. „Synod Biskupów.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 174-84. Poznań: Pallottinum.
- Krukowski, Józef. 2005. „Biskup Rzymski i Kolegium Biskupów.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 157-74. Poznań: Pallottinum.
- Krzywda, Józef. 2008. *Prymat papieski i Kolegium biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej.
- Krzywda, Józef. 2014. „Teologicznoprawne motywy i racje współuczestnictwa wiernych świeckich w ewangelizacyjnej misji w Kościele i dla świata.” W *Reddite*

²⁶ Tamże, s. 13.

²⁷ Tamże, s. 13-14.

²⁸ Tamże, s. 14.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże. Wypada zauważyć, że autorzy słowo tradycję zapisali z dużej litery; to zaś oznacza, że mieli na uwadze Tradycję apostołską całego Kościoła.

ergo que sunt cesaris cesari et que sunt Dei Deo. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Krukowskiemu z okazji 50-lecia pracy naukowej, red. Mirosław Sitarz, Piotr Stanisław, i Henryk Stawniak, 445-56. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Krzywda, Józef. 2015a. „Kilka uwag na temat Relatio synodi Zwyczajnego Synodu Biskupów (październik 2014).” *Annales Canonici* 11:107-16. <https://doi.org/10.15633/acan.1058>

Krzywda, Józef. 2015b. „Struktury kolegialne w Kościołach partykularnych na szczeblu diecezjalnym i parafialnym.” W *II Polski Synod Plenarny a synody diecezjalne*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, i Andrzej Pastwa, 191-97. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Krzywda, Józef. 2022. „Zasada kolegialności a zasada synodalności w Kościele.” *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich XXXII*, nr 35:91-103. <https://doi.org/10.32084/bskp.4421>

Sitarz, Mirosław. 2005. „Synod diecezjalny.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 333-44. Poznań: Pallottinum.